

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1966 ч.
ОКТАБЬРЬ
27
ЧЕТВЕРГ
№ 254 (6585)
Өртөз 2 көп.

Совет Эвилелиниң ажилчы чоннары! Бүгү күштү
СЭКП-ниң XXIII съездинин шийтпирлерин боттан-
дырарынче, беш чыл планын күүседиринче!
Бистиң чуртувуска коммунизмниң тиилелгеи дээш
демиселге чаа-чаа тиилелгелерне, бурунгаар!

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНУҢ БЮРОЗУНДА БОЛГАШ
ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

ЧААГАЙЖЫДЫЛГА БОЛГАШ А М Ы Д Ы Р А Л

Идеология ажилдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы-семинары доозулган

СЭКП ТБ-ның чымыдырамы, партия ажилдакчыларының чөвүлел хуралы-семинары октябрь 25-те доозулган. СЭКП-ниң XXIII съездинин шийтпирлерин-биле холбаштыр идеолоттуг ажилдың айтырыгларын алаа чугаалашкан.

СЭКП ТБ-ның секретарьлары Ю. В. Андропов, И. В. Баптин, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев семинарга илеткедлер кылган. СЭКП-ниң Төп Ревизия комиссиязының даргазы Г. Ф. Сизов, СЭКП ТБ-ның кидистеринин эргелекчилери болгаш эргелекчилеринин оралдакчылары, ССР-ниң министрлери, куртне комитеттеринин даргалары, кол эргелекчилери, чогаалчы эвилелдеринин, партия, радио-дамчылыга болгаш телевидение органнының ууртукчулары, эртемниң болгаш культураның ажилдакчылары семинарның ажилында ирилешкен.

Октябрь 18-тен агааш 25-ке чедир семинарның киржикчилери дыка хай илеткедлерни лыннаан болгаш идеолоттуг ажилдың айтырыгларын чугаалаштыр алаа хай эштер киржиң, саны-оңалын берген.

Чөвүлел хуралын киржикчилери Москва болгаш Ленинград хоорайларын, Москва областын партия органныларының ажилынын дүржүлгү-биле танышкан, Моссостекте чораан болгаш Москва хоорай туудуунун перспективалары-биле танышкан, улуттук бугурулуштарын, туудуларга, эртем алды чөвүлелге баргыдаан, чогаалчы илеткедчилер-биле жуурашкан.

Чөвүлел хуралы-семинарның түнелинде СЭКП ТБ-ның Политбюро-зунга кежигүнне кандидат, СЭКП ТБ-ның секретары П. Н. Демичев түзе чугаалган.

Байырлар мурнунда

Бүгү уустук байырларын эң дээр чүт-жыгын челишкени-биле улуттук деп, барым-хемчикчилерин күзүл-чүтүшкү шак кыдым. Ам ажил-айтырлар күрүткө сүт садырынын чыл оналгазын ажык күүсеткеш, план-дан дашкыр дүжүлгүлүк үргүлчүлүк турар.

Чыл төнүзүгө чедир ам-даа 50 тонна сүтү хулаан алыр пункттуге чорударың санынгар хулаанган. Сүт садырынын чыл оналгазын ажык-айтырлар күрүткө сүт садырынын чыл оналгазын ажык күүсеткеш, план-дан дашкыр дүжүлгүлүк үргүлчүлүк турар. Оон хуузу—78. Эрт сазар талазы-биле «Болшевик» колхоз ажык-айтырлар мурнай берген. Бо ажык-айтырлар улуттук садырынын планын 92 хууа күүседип алган. Эрт садырынын чыл оналгазын улуттук октябрь байырларынга чедир күүседир сорулган салган.

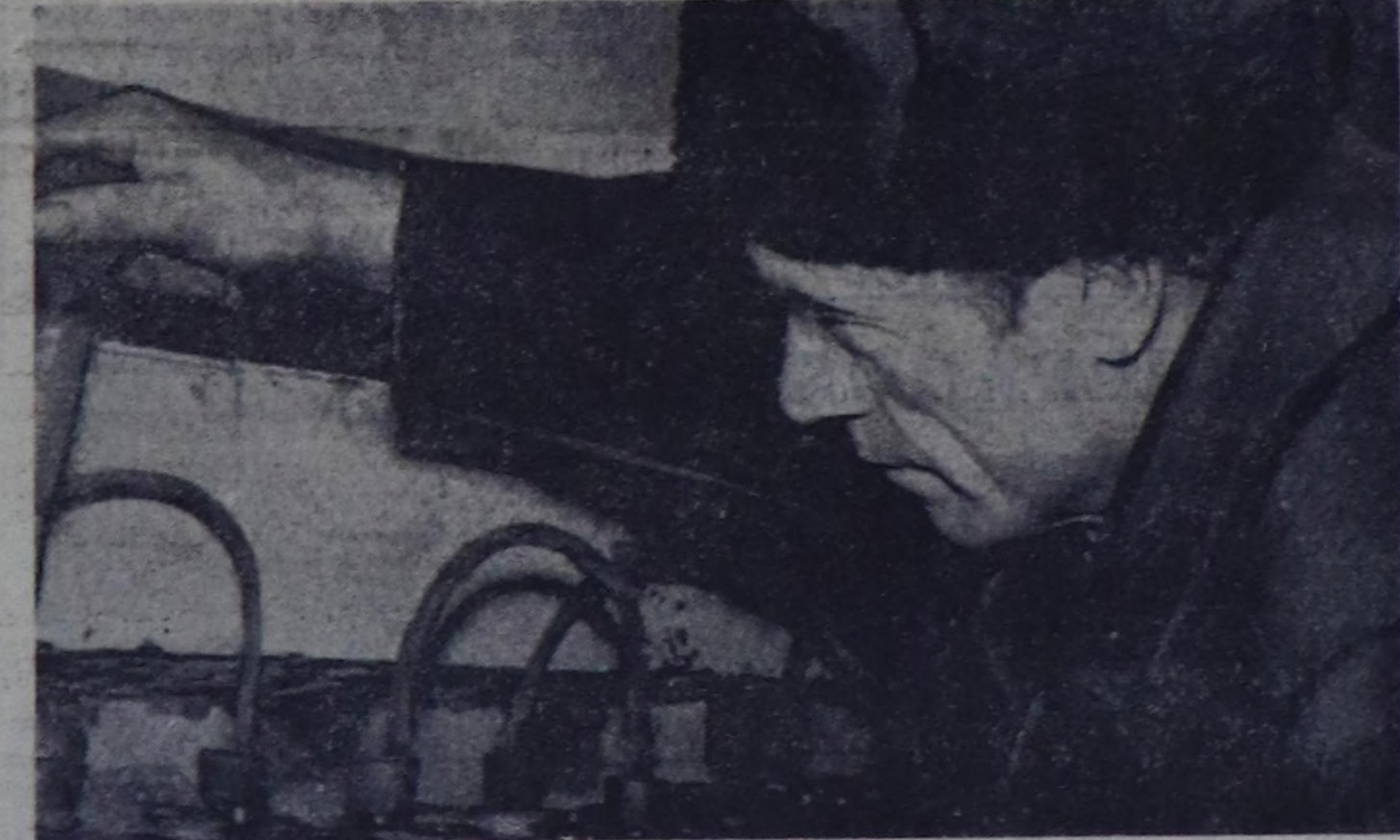
Септелгени эгелзэн

«Сукла» совхозтун механизаторлары бо чылдың дүжүт ажаалдакчы челишкени дооскан, техниканы келер чакка белеткей эгелзэн.

Техника септелгенинде ам ийи бригада хараа туттунган. Ол болзо, Владимир Хорошич биле Александр Колдунин септелгени бригадалары-дыр. Олар ам 30 ажык септелген.

тракторнун 10 андазынын септел доосканнар. Ол ышкаш, бугу бар кудушторларын, шилдерин барык шүтүзүк септел олооннар.

Совхозтун механизаторлары Октябрь байырларынга чедир көжүк техниканы септел алыр бедик хулааланы алган ажык-айтырлар.

Кызылдың пассажирлер авто-ажыл-агында аккумуляторлар П. Черепинков тергип эки ажилдап турар мастерлеринин бирээни. Ол бодуну херээңге ымак, чаа чүдүлдерин өөренип аларына сүндүзүп кижи.

П. Черепинков-биле «Шылым» штаттан дашкар апдепкей фото-корреспонденттер В. Рафковскийн тирттирган фотозуңдан таныжынар.

аза 354 дербелчин метр чуртталга шөлүн ажилдап кирер планын турганын. Ол планын улашкот бо чылдың октябрь 1-ге чедир күүседип, чыл планын үш ай бурунгаар күүседип алган.

Вурнук туудуужулары ол чедик-киннерге омургазаваннар. Бо хүн-нерге чедир планда мөрдүнгенинде ангыда ийи-ийи аал ишти чурттаар 2 бажыңны тууду доосканнар. Нимти-биле мехколхознун улашкот ажилчылары 12 эг-булени чаа бажыңнара көжүрүп киргенер. Мехколхознун туудуужулары 5000 рубль тулга септелге болгаш чаа-гайжыдылга чорудар оналдазын соом дүжүккө ылып доозуп алганнар.

Уш-амылдың бугурунчулун бедидер дээш, тууду-септелге ажилдарынын шынарын экинжидер дээш демисел турар мурнакчы туудуужулар бо улашкотта эвээш эвес.

Бригадалар аразында социалист чарышты тилекчилер Монгуш Чара-болга удурткан септелге тууду бригадалык болуп келген. Бо бригадалык мурнакчылар Д. Стан-оол, Н. Монгуш, К. Белек-оол олар хүн-бүрү улут-нормазын 120-130 хуу-дан мөрдүлгүлүк турар.

Тууду-монга ажилдарының чогуу хуусаазында эрте дүжүткө-нүп, планын ажилдарының эки күүсеткип турарына улашкотта күш-ажылдың организастаашкыны эки тургустунганы улут салдарын бедидер. Улашкотта начальниги А. Ч. Ой-дуп удуртулганы бидилип башкарып турар. Тууду материалдары-биле хандырылганы экинжидер дээш Ойдуу чедип ап шыдаан.

Бо хүн-нерде 463-кү мехколхознун Вурдэ улашкотуну туудуужулары келер чылын ажилдап кирер ийи чуртталга бажыңны таваан салып эгелзэннер.

Шийтпирин мындыг

Чуртка улашкот продукция—даг-дүтү берип турар «Тыва даг-дүт» комбинаттын тууду объектилеринде Улут Октябрын байырларынга алаа болгаш күш-ажылчы элчег байырлашкан.

Комбинаттын ийги элчегин автоматстералар тууду ажилдап турар Иван Харченкога болгаш Евгений Черненкога улуттук туудуу бригадалар күш-ажылдың темплени белеткен. Эш Харченкону бригадалы ийи эвендон тургустунган. Ийи Сая Давы-ның шүткүлүлүк эвендон мастеркаларын иштинде өрөөлдерин колонналарын база септелге онтарларын шүткүлүлүк турарлар. Хомушк Манынын маллар эвендон мастеркаларын экижтеринин, сонгаларын кидыларын бууду турар. Оон-биле калы бажыңнарын кырын шыварын, соок өттүрбөс каттарын тутуп турар.

Эш Черненкону бригадалынын кежигүннери бажыңнарын иш-тики өрөөлдерин туудуу салып ажилдашкан. Туудуужулар октябрь 28-ке чедир бугу аш ханаларын салып доозар, азы 74 кубометр аш салышкыны кылалар.

Бүгү уустук байырларынга чедир хулаалда көрүнгөн ажилдарын чүткө эки шынарыл кылдыр деп бригадаларын шийтпирин чак ылың.

Шота Руставелиге тураснаалды амыткан

МОСКВА. (СЭТА). Улут грузин шүтүкчү болгаш бодалчы Шота Руставелиге тураснаалды октябрь 25-те Москвада амыткан.

Улут грузин кудумчуа сесерликте бедип үнтен тураснаалды байырларын-биле ажилдарына найысылалын мун-мун ажилчы чоннары болгаш

хей санын аалчылар чыгалан. Коммунист партиянын болгаш Совет чыгакчы ууртукчулары эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Клирленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельтис, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. И. Шелепин, П. Н. Демичев, Л. А. Бунин, В. П. Мжа-

навадзе, Д. Ф. Устинов, Ю. В. Андропов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев олар алаа чед берген. СЭКП-ниң МКХ-ниң бирги секретары Н. Г. Егорчев митингин амыткан. Митинге түзе чугаалаан кижилер Шота Руставелиниң чогаалының делегей литературазына кайгакчы улуттук ууртукчуларын дугайыч чугаалган.

Малчынар чугаалажып, шийтпирлеп тур

Бий-Хемин малчынарынның төлөөлери: мурнакчы хойжулар, саянчылар, инек кидарчылары, бызаа болгаш хаан ажаакчылары эртеннини он шак уезинде Туран хоорайнын Култура бажыңнага оон-моон чыгып кээп турган. Кижилерин омак-ялгуну, шыйралында хуудурут, чораз-ралды ап көргө, бир-ле чүвени буудууп каанып, оон кырынга ам-даа хойну кылап алыр дээн күз-лет-чүтүлдү илеретип турду.

Ийги болбас аргажок, беш чылдың баштайгы чылыңың үлүүне бий-хемчилерин чораздалар чүдүп бар болган. Олар эртен төс айларда эреш-шүдүгү ажилдашкан. Малчынарын хуралынга эртен 9 айларын түнелдеринин болгаш кээ-дээ ажил-агы чылын челишкенин доозарынын сорулгаларын дугайында районун кээ-дээ ажил-агы килдизинин начальниги эш Бакулин илеткени база хуралга малчынарын савал-оңалдары бо дугайы башкап турар.

Бий-Хемин кээ-дээ ажил-агынын ажил-ишчилери Совет эрге-чагырганын 50 чылынга те-летип ууражык доо республикага социалист чарыштын эгелекчилери болганнар. Район күрү-нө сүт, дүк садырынын чыл планынын бир квартал мурнай күүсеткен болгаш ам пландан ажык сүт садырын үргүлчүлүк турар. Эртен үш кварталда эрт садырынын планы база күүсет-тинген. Малын продуктулуу бедип турар. Эр-тен чылымында тендэрге бугу чүзүн малдарын баш саны эсеп болгаш чыл планы күүсеттинген. «Былал тарзачы» колхозтун малчынары оон эки ажилдап, күрүнеге мал ажилынын про-

дуктуларын садырынын чыл планынын ажык күүседип ап, малын продуктулуун дыка бедик болгаш баш санын өстүргөн. Ол ышкаш «Халы» колхозтун, «Өк» совхозтун малчынары эки ажилдашкан.

«Өк» совхозта С. Чечен, А. Васильева, «Халы» колхозта А. Давыд, Г. Кара-кыс, «Тиле-ге» колхозта С. Хеппе, «Былал тарзачы» кол-хозта Л. Романова, А. Балагашева, «Искра» П. Болсеева, М. Котчева дээн ышкы сүт савалдагыч улуттук-хууну кирген саянчыларын хуралга мактан демелзэн. «Былал тарзачы» колхозтун хойжуу Б. Дундуй-оол өвүрү 100 хойга оонаш-тыр 117 хураганы, хой буртузунен 3 кү дүктү ап, районга бирги черин алган. «Өк» совхозта Насак-Доржу 100 хойдан 111 хураганы, хой буртузунен 3,6 кү дүктү алган. «Искра» колхозта бызаа ажаакчыны И. Мат эртен 9 айларда бызаа буртузуну хонукта ортук дедир демелзэн 1135 го чедиргеш, республикага бирги черин алган.

Мал ажилында челишкенин чед ажилдаан, механизаторларын болгаш таралжыларын ажил-дын база хамаржыр. Район бо чылын чагай дүжүтүп ап, күрүнеге тараа савал планын 470 хуу күүсеткен. Уезинер урулган, ажилдаан кижилерин төлөөлери тыпыр таралар чет-чир. Оон-биле калы чед ажилдакчылар мал ажилын мал чед таралар-биле хамаржыр бол-гаш шилдерге хей саванын артырып каан.

Ушкү кварталда мал ажилынын продуктула-рын бугурунун болгаш күрүнеге садырын көбү-дө

дир талаан-биле республика Чөв-Сибирь зоо-а-зынга база катан бирги черге үнүп, РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин болгаш ВПС-тин шийтпир Кызыл туугун база катан алган. Анза Бий-Хем район эвээш эвес улут-хууну кирген. Ийи-лаа-лаа чед челишкенин бий-хемчилер доктаавас. Олар ажилда бар четпестерин илер-дип, оларын чылдарынын аргаларын тып, ажил-агы чылын челишкенин доозуп, Совет эрге-чагырганын 50 чылынга төлөтүп ууражы-рынын сорулгаларын чугаалашкып, шийтпирлэ-нир.

Районга бо чылын 9 айларын иштинде үш мун чыгым баш мал ажил-бугу чылдааанарлан өлгөн. Малдан чаш төл алмыр чамдык ажил-агыларда эртен чылдагызынга кулаан.

Малчынарын өртүзүгө кижилдиги ажилды үнелгени-биле экинжидер, чурттаганын, культура-амыдыралын чогуу байлаларын тур-гузары негетинин турар. Мал ажилында болуп турар котаралдар хей таварылга аргалаашкы-нын урунудан боп турарынын чижектерин ху-ралын киржикчилери шүтүчүлүк, моон сонгар ыдыг чорукту шүт чылдарын, күш-ажылдын салгыла-чүрүмү шыгыны садырына негеп тур-ганын.

Эртен кыжын малчынарын 70 хуу кире-лгэн куу шынарлыг бажыңнарга кыштан. «По-кра» колхозта Ленинка сурунда чунар бажың чош, «Халы» колхозтун Орзакта малчынарынга үш чыл иштинде чунар бажыңны тууп чатаан. «Өк» совхозтун кыштагында чунар бажың деп

адап турар туудулары каш чылдар иштинде ажилдагынын келген. «Былал тарзачы» кол-хозтун Эрбек улашкотуна кыштагындагы бе-леткедлин багай чоуп турарын хойжу Х. Биче-оол мында деп шүтүчүлүк: «Кыш бисти ма-наар эвес, бисте байдал дүвүрчүгү. Кызыл хоо-райдан экеккен 15 бажыңын чүткө ханаларын шала-була тургузуп каан. Оларын кажан ажил-далга кирерил? Эрг бажыңнарын, кажаал-орик септелгени чоруттунмаан, бугу рамадыл ба-жың ам чок болган, чунар бажыңнар, кызыл бу-луннар септелгенин. Эрбек-Аксент 3—4 орунуг ботулга бажыңын тууду бистин хой-жулар колхозтун баштар черинен негеп турар. Автолавка Эрбекке көзүбөс болган...»

Ол ышкаш өске-лаа колхозтарында болгаш «Өк» совхозтун кыштагында, фермаларында кыштагындагы белектер көчүт хожуулан.

Чамдык кажаалаттыңаан-сигенер татчелест-нип турар. Саванын кол нуруу ботулуңган. «Былал тарзачы» колхозту даргазы, ССР-нин Дээди Советинин депутаты, Социалист Күш-ажылды Мадыры эш П. Астафьевтин ху-ралга саналы көчүтү чугула болгаш сөзүн болган. Болжол ситенин, силсүт болгаш концентратты чедирини четчир кылдыр белектер алган. Бо чы-лын дүжүт чагай болганы-биле тараа шилдерин саван эгерткенер. Ону канчалыр? Бугу са-ванын бөлүп эгелээр, престел шарык болгаш сарыатан тургуза. Чыгыс сав-биле чугаалаага чедир саван кагыс. Ийи-лаа 1967—1968 чыл-дарын кыштагындагы куралдарын тургу-

зар. Келер чылын чаа саван ховар-лаа болуп бол-з, өске черлерден саванавас, азы эртен чыл-дарда ышкыш, хал кымында хымырын бешип түрөөс.

Бо эгелзешкенин хуралга дөткөп, районун өске ажил-агыларын бар саванын мычээр ажаан аларын сүмелзэн. Туран сүт-баран фермазынга бус-биле шандар одалтын болгаш чуртталга бажыңнарынга сүт дачымылганын келер чылын кымыл эгелээр. Эрбек улашкотуна бугу малчынарын Совет эрге-чагырганын 50 чыл оонун байырлыгыга уу-куштур чагайжыны кылдырган бажыңнар-биле хандырар, эрт хойжу бригадаларын төлөткө телевизорлар тургузар деп планын турарын эш Астафьев база чугаалаан.

Кыштагындагы белектердин дарый доо-зар, ажил-агы чылын челишкенин эрттирер, бо кыштагындагы малын баш санын күз-ле менди чыл ажык эвес, дарын продуктулуу ту-дуптас, ийи-лаа Октябрын 50 чылынын байырлыгыга бо чылымынган артык күш-ажыл-чы белектерин ууражыр талазы-биле районун кээ-дээ ажил-агынын бугу ажил-ишчилеринге кыгырарын хуралын киржикчилери хулаан алган.

Хуралга СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. Б. Тока олуржуп эркен. Районун кээ-дээ ажил-агында чедип алган чүдүлдерин улам бы-жылган. Совет эрге-чагырганын 50 чылынын байырлыгыга чедир кээ-дээ ажил-агы эвес, улут-пур, культура, кызык камгалды болгаш өске-лаа тараалар-биле эки белектерин ууражырын эш Тока чыгып чугаалаан.

Эртен төс айларын түнелдеринде социали-ст чарыш белектерин туртулгалап болган му-накчыларын хуралга өртектеп чүдүлдер-биле ша-наан.

ПАРТИЙЖИ
Амьдрал

СЭП-ийн XIII съездин шийтгэлээр амьдрал ботандорой дээр, «Өв» сөхөөтүн коммунист болгон бугу ажил-ийн чамдыг төсүү ажилданыг кылган партком секретары эш Смирнов өтөт илгелдэг чугаалаа.

Беш чамдыг бири чамдын план-ныг ажилданыг хуусаа бетинд ажилданыг дээр чугаалд ажилданыг саны сөхөөтүн коммунист илгелдэг олоол айткан. Оларын чамдыгданыг аттары бо: хой кадарчлары С. Дорж, Сундуй, Кужугет олар төрүү 100 хойа олоолдныг 103 хураганын, а Чамдыг болгон Сундуй — 98 хураганын мөнш ап, хой сандын 3 кг дугуу кыргыш алганар. Дуржуулагч сандынлар Куртубай, Васильев, Сат Чечек боттарыг ажилданыг илгелдэг бири инеке олоолдныг 1300 — 1350 литр сундуйн чамдын ажилданыг күүсеткен.

Илгелдэг партижын организаци-массалыг ажилданыг улуг четистер барын санал берген коммунист чамдын биле шүүмчлэсэн.

Партия организацизын ажил-чорудалданыг кол чүүн — кижилер

Эрэнгей удуртулга, эвээш ажил

биле ажил болур. Коммунист болгон партижын эвээрлэг олоолдныг политикат өөрлөг, ани-аг коммунист-биле ажил, комсомол, профсоюз болгон еске-дээ хой-ниги организацизын партижын удуртулга, партижын эвээрлэг-ке кижигүннөр кирип алыр бо бугу болза партижын организацизын ажил-хөргөнгө кол чери ээлэн тур-рар ужурулг. Илгелдэг өтөт-сон-гуудалыг бо хурагач чогум-на моон дугайн айтыр, партижын иштиги

Салбырын сүт бугуруулган эркен чамдын бо үзэн-биле дензэргэ оон ээлэн куудалаа. Бо бугу четистер партижын шагда-ла билдиги тур-бузе, ол дугайнда чогум хөмчөг-ни албааны коммунист шүүмчлээн.

— Коммунистерин авангард ро-лон бидлери дээр-ле оларын сөв-хоз бугуруулгангын шын хуваап тур-гузар ол деп чүве билдиги. Илгелдэг турбузе, партком бо талазы-биле дыка четис ажилданыг келген

Партия кирип турар кижилер-ин ажил-ийн, политиктиг шын-нарыг кичээтэй салбас чоруктар тургуулаа. СЭП кижигүннөр кал-ла-даныг өтөтүг үзэн дугуулаа бо сөхөөтүн партижын организацизын кирген 6 кижиги партижын рай-комунун бюрозунга хулап албаа.

Чамдык коммунистер СЭП Ус-тавын каржызы-биле хажылып тур-рар, партком оларын хөмчөг албайн кел-генин коммунистер шындыг шүүм-члээннөр. Илгелдэг авыак комму-нистер эштер Ооржак Шиван, Нико-лай Дербин 3—4 айларда кижигүн-ладынмын төлөвөн турганар. Олоолдныг ажилданыг эвээрлэсала чок болуп, хой-нигинын хөргөн-гын сандынлар коммунистер база тургуулаа. Коммунистер Кызыл-оол, Сат Күске олар сандынлар тур-рар, 2—3-ле ай иштинде хой түнүг акша сандынлар.

Материалдыг чүүлү бугуруп тур-рар кижилерин амьдрал чурттал-гын экижидеринг партком улуг кичээгенин салырын өтөтүг хурагач

санал берген коммунистер негээр-нэ Амгы үзед Ажыг-Суга болгон Бай-Куудунда малчыларын чурттар бажыларын, ол мыкан мал калжа-ларын чедир кылбаанын айткан-нар. Коммунистер Лигин, Пашенко, Ямак, Петрухин олар санал берген, партком болгон удуртген шийтгил-деринг күүселдиз дээр контролуу кошкак чорудуп, коммунистеринг ажилга эв-харысалганын бидлери-не кичээгенин суларатканын айт-каннар. Эртен чамдын өтөтүг ху-ралга коммунистеринг санал-шүүм-члээнгизиндизилеш, ол четистер-ни эдери-биле партком 20 ажилданыг тускай арга-хөмчөг ажилданыг кылган турган. Илгелдэг ол чүү-лүг күүселдиз дээр партком кал-дыг-дээ кылбаанын чорутуулан, ил-гелдэг ол арга-хөмчөгдөргө кыл-ганын дыка эвээш. Эрэнгей удур-тулганын түнели — эвээш болгон ол-дур!

Партийжын-организаци, массалыг ажилданыг дарыг өдө тургууно, коммунистеринг сөвхоз бугуруулгангын муурачын ролюн бидлери-не улуг сандын коммунистер парт-комун чаз составындан негээрнөр.

И. НЕЛИК-СЕНГИ,
СЭП обкомунуң инструктору.

Партия организацияларында отчёттар болгаш соңгулдалар

ажыл-чорудалданыг тодоргой ана-лиз бээр-биле илгелдэг эгээрлэг чугула турган. Илгелдэг эш Смир-новтун илгелдэг сөвхоз директору-нун ажилданын мурунуга чыл өт-чөдүн кылганы ышкаш апарган. Ол хой-ле сат-туну адап, 30 ажилданыг нутада чугаалаа келген.

Партийжын-политиктиг ажилды кошкатканын улгундиз «Өв» сөхөөтүн Чаловка салбырында сандынлар, кадарчлар олоолдныг арагалаар, хулаганын чоруктаа бар.

деп, эш Хорлуг-оол шүүмчлээн, моон дараадын сандын кижикке көргүскөн. Сөхөөтүн 57 сандынлар-рындан чүтэе 3 кижиги коммунист, 72 кадарчлардан чүтэе 7 кижиги комму-нист. Механизаторлардан, хову ажи-лдын кижилерден чүтэе 5 кижиги коммунист.

Коммунист күш-ажыл дээр шим-чөөн биле партижын кижигүнүг чалыс-лаа кижиги киришпейн турар. Партком-нун чаз составын моон чогум түнел-диз улауруп дээр, эш Хорлуг-оол чугаалаа.

инистер эштер Ооржак Шиван, Нико-лай Дербин 3—4 айларда кижигүн-ладынмын төлөвөн турганар. Олоолдныг ажилданыг эвээрлэсала чок болуп, хой-нигинын хөргөн-гын сандынлар коммунистер база тургуулаа. Коммунистер Кызыл-оол, Сат Күске олар сандынлар тур-рар, 2—3-ле ай иштинде хой түнүг акша сандынлар.

Материалдыг чүүлү бугуруп тур-рар кижилерин амьдрал чурттал-гын экижидеринг партком улуг кичээгенин салырын өтөтүг хурагач

Хоочун туугужу

Бүрөө «Тергалыг» олоолдныг организацизын тургуулуун узар-де колхозтун баштайг кижигүннөрүн бирээш Донган Кунгэвич Чам-зырын ол. Илгелдэг эвээрлэг чугула турган. Илгелдэг эш Смирновтун илгелдэг сөвхоз директору-нун ажилданын мурунуга чыл өт-чөдүн кылганы ышкаш апарган. Ол хой-ле сат-туну адап, 30 ажилданыг нутада чугаалаа келген.

ажыл-агынның үндеси-нин тургуулу, чокну олче мобилизастап тур-ганнар. Оон соонда күү-неден узун хуусаалыг чээлиренин ап, чурттал-га, албан башынларын туудуп, бөгүгү суурун ор-нуун салганнар. Ол хө-рөгө Донган Чамзырын эң илгелдэг кирип, үндесилчиг, хоочун ту-дугужу Нуулар Хорай-ның башталгызы-биле шолла, эмнелге туудун көмчүг шалыкын темп-биле доосканнар.

Эш Чамзырын ол көсүү ажилдарын үнел-леп көргөш, ону туудуг бригадинге томуулаан. Оон бээр он амыг чыл-дар эртен. Ам ол бедик мергендиз, дуржуулаг-чы туудуг-бригадир апарган. Күш-ажылды коммунистерн эвээр-биле көр, бодунуң амыр-ды-нын, хууда тамчыны бодас кижиги. Ам «Тор-галыг» колхозтун сууру көсүү-биле сайырар өскөн, колхоз төвүндө чуртталга бажыңары-ның туудугларын эг-

лээш, культура албан черлеринг бугу-ле ту-дуглары бедик үнүлгүн, ыран одарларда малчы-нар чыры, чылыг чурт-талга бажыңарыг. Моон ап көргө, Донган Кунгэвичиниң кызы-манкай күш-ажылы ба-за-ла тодоргой.

Молхоз баштаар чери оон кызыманкай күш-ажылын үнелеп көргөш, ону Москвада Бүгү-зип-пелдиз Улус ажил-агын чедикшиктеринг дел-гезинге бир удаа чо-рудулуп, халас пүткө-биле дыштандырган. Эш Чамзырын көдөз, район Советтериниң депута-дынга наш удаа соң-дуп келген ак сепки-диз хой-нигины.

1966 ажил-агын чы-лында колхозтун туудуг планында көрдүгөн ту-дугларны оон удурткан бригадасы 3-кү нвар-талда колдуунда бугу-ажылдаа кирипкен. Оон-биле кады 1967 ажил-агын чылының белет-кенин чорудуп турар.

Т. ЧЫМБАЛАН.
Фото авторнуу.

«Бодум безин чурум үредим»

Бай-Тайга районун «Мөгөн-Бу-рен» колхоза ВЛКСМ комитетинин секретары зоотехник Алыг-оол комсомол организацизын өтөт-сон-гуудалыг хурагач ажилданыг чурум-биле тургуурун, хурап прези-думунда орунгарын көргүлгөн. Илгелдэг ол-бо сүмелээр. Алыг-оол ам-на: «хурагач ажилданыг» деп, дилим эвес чугаалаа.

Секретарга сес бере кааптарга, оон арны кызып туруп берген. Оон шын туткан сандын-лаа чок, комсомол организацизын ажилданыг чуртталга чүүн-дээ чугаалаа. Хар-нын, тоомча чок аян-биле: «Хура-гуудалга-даа болбаа, кижигүн өзүл-диз чок, кижигүн дандын хавыр-баан, танманы чидирп алдым, бодум безин чурум үредим» дээр, ол-дур алган.

Комсомолчулар киниг «өтөтү» кынааш, кайгай бергенер. «Каймы-ым, аныктарың иштинден адын-адып дег муурачыллар безин чок түтө бөө» деп, кайгыны чалган. Илгелдэг-дээ, черде мычаш, комсомол организацизын багай ажилданыг келгени билдирген болгон. Илгелдэг ол бугуруу — секретарь Алыг-оолдун бо ажилга тура-хоню чогунда, оон бодунуң чурум чогунда болгон.

Чамдык кижиктер бо. ВЛКСМ Ус-тавын каржызы-биле үрел, кижигүн-ладынмын бугу чыл дугуулаа калыбрасан, комсомол кижигүннөр хулап алыр ажил шуут утундурган, аныктар баштын турган Алыг-оол, мал өмчүн Кара-оол, аныктар Кан-оол болгон Давыдан Бадыраа олар хулаганнаш, харысалаа кирип-кенер. Хой-нигинын сандын-чурумун сандын дугайнда калдыг-дээ кижигүн-лад ажил чоруттуулаа.

Илгелдэг-дээ, алырга, колхозта комсомол ажилы шуут чоруйан кел-ген деп санал болур. Бо өтөт-сон-гуудалыг хурагач ВЛКСМ-ин Бай-Тайга райкомунун секретары эш Ооржак, колхозта партком секретары эш Шырып олурушкан. Комсомол ажилында шыдажыр аргажок мын-дыг четистер турда, силер, дар-галар, оон дугайында санал берип, моон сонгаар ажил-хөмчөг экижидерин дугайын чугаалап турган болгой силер. Ол дугайын комсомол-чулар дынааннар. А сорулга болза, ажилды чаз эвээрлэ дүрген өдө тур-гуулар болур.

Комсомол ажилын сандараткан, арагач Алыг-оолду секретарь ху-лаагындын дүжүргөш, оон орунуга клуб эргелдиз эш Ховалтыг ком-сомолчулар сонгуп алганнар.

С. СЕРИН-ООЛ.

БИСТИН АЖЫЛЧЫН КООПЕРАЦИЯДА

Чыраа-Бажында ажилчын коопе-рациянын коллективин «Чыраа-Бажы» сөхөөтүн ажилчынларын колхоз «Бол-шевист» колхозтун колхозчуларын аш-чөм, үзетпур болгон ажил-агын бараанары-биле хандып турар. Ол коллективтин сандынларын III-кү кварталда бараан сандынларын планын 102 хуу күүсеткен. Уууч кижигүннөрүн саны база өскөн. Ууучуларын акша сандынларын чыл планы ажилданыг күүсеттинген.

Көдө магазин эргелдери: Хо-рум-Дагла — Сарыглар Сундуй, Ше-миде — Ондар Борбаан, Чыраа-Бажында — Ооржак Бек-Хуна, үзетпур бараан-нар магазинин эргелдери Таяа Кара-Сал, Элиг-Хемде сандын Оор-жак Чечекме олар III кварталда бараан сандынларын планын 100 — 120 хуу күүсеткенер. Чурттакч чонну кооперация кижигүннө ху-лап алыр ажилды онзаалап көрүп,

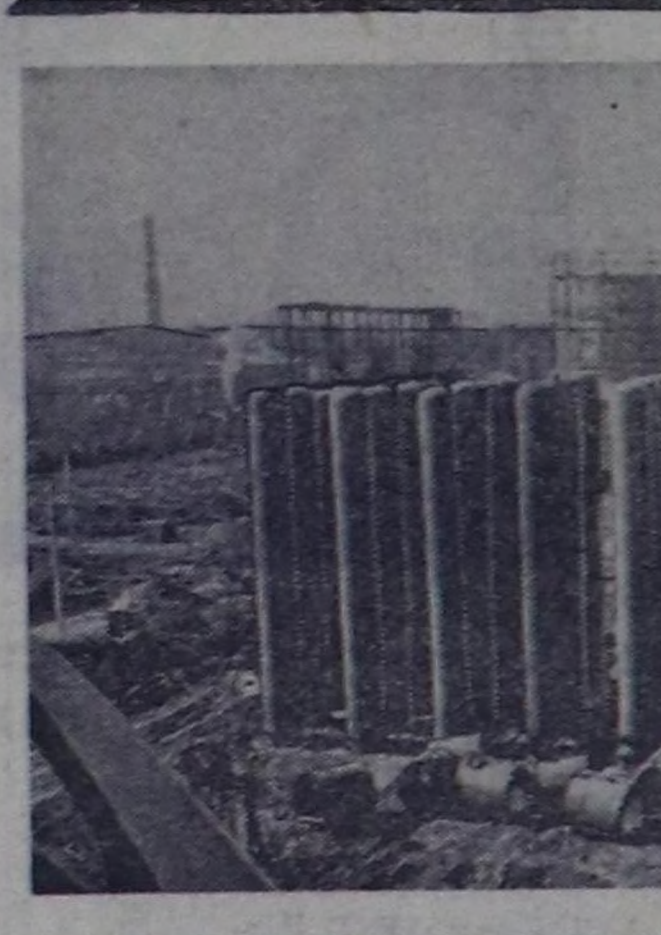
ол талазы-биле тайылбыр ажилын калбарып турарларда сандынлар С. Сундуй, О. Дутур, С. Сендиз болгон Чыраа-Бажы Советинин дарга-зы О. Хорлуг олар хамааржыр. III-кү кварталда кооперация кижигүннө-ринге 6000 рубльдин бараанарын аныг-агы хуусаалыг чээлиге саткан. Ууучулар чээлиге алган бараан-нын хуусаалыгдан эрттерин төлөп турар. Малчыларын бараан-биле хандыр сорулга-биле 3 автолавканы быжыгалаа. Көдө болгон сөв-хозтун дирекция чери дугурушкан, автолавкаларын чорутуу графигин тургускан. III кварталда малчыларга 90 муң рубльдин бараанын саткан. 80 оруну, 50 хөп шканын, 7 муң рубльдин аны-бүрү хөвстерин бол-гон хой культура бараанларын авто-лавка дамчытыр саткан.

Илгелдэг-дээ ажилчын коопе-рациянын магазининг чамдык чу-гула хөргелдиз бараанарын сандын-лар үзетпур турар. Сарыг шай, дүкөз тапкы, дарагалыг болгон три-котажтан кылган хөптер дээр ыш-кан бараанарын ресепторбюжотан берип турда-ла, сандын баазыннун директору эш Степанчук, республика-нын хөп барааннар баазыннун ди-ректору эш Бессмертнын барааннар-ын чогум фонд дугуулар берейн кел-ген. Чамдык бараанарын районнар-же чорудуп тура, бир районче чо-рулап турар бараанын еске районнар-же берип турган таварыгалаар база бар. Чижээ, 2500 кг сарыг шайны Чыраа-Бажынче фактуралаа. Бар-мын-Хемчи райпоунда дүжүткен турган.

Ажилчын кооперациянын коллек-тив кышкы өдө белеткен ажилда-рыгча онза кичээгенин улаңдыр-ган. Чыраа-Бажы суурда аш-чөм бараанарыннун магазинин, Хорум-Дагла, Хорунгун-Хемдиге магази-неринг септелген доозулган. Чаа бараан складын туткан, ажилдаа кирипкен. Олар мын бурун белеткен-дир. 700 куб. метр топкан мыш, 400 тонна хөмүр лаш магазинер чанында дүжүтүнгөн.

Чыраа-Бажы ажилчын коопе-рациянын сандынларын улус ажил-агыннун хөмчүдери беш чыл пла-ныннун бириг чылында бараан сандынларыннун планын хуусаа бетинде күүседир дээр, боттарынын аразында социалист чарышты салган ажил-дур турарлар.

С. БАЗЫР-ООЛ,
Чыраа-Бажы ажилчын кооперациянын баштаар черинг даргазы.

Свердловск область. Амгы беш чылдын дугурунда Нижне-Тагильскийн В. И. Ленин аттыг металлургия комбинатында улуг домна, прокат станы болгон еске-даа объектилер ажилдаа кирип. Бугуруулгангын илгелдэг ээлчээрин чаз күүчлеринге хөргелдэг энергетика болгон одалга баазын ажил-далга кирипкенин ам белет-кен турар.

ЧУРУКТА: комбинаттын кислород цетиниң тулуг шөлүнүң нийти хөвир.

А. Зольниковтун тырттыр-ган фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Тарылга ээлчештирилгезин дүрген шингээдир

Тарылга ээлчештирилгези — чер ажилчыннун үндеси. СЭП ТК-ның мый Илгелдэг чер ажилчыннун таарыгын калбак програмдын планнап, мычанга чер ажилчыннун культураны улум көдүрер, оон үнүш-дүжүтүр бидер, гектар бугурун ол бугуруулап ажилдаа оон демиседа күшчелдеринг көдө бугу ажил-ийнчелерин кийгир-ган. Бо талазы-биле кол негелдери-нин бирөөн болза тарылганын шын ээлчештирилгезин шингээп алыр болгон анда көдө ажил-агын культу-раларын ээлчештирилгезин эрте-ме үндесилген аргазын ажилдаа болур. Тарылга ээлчештирилгезинг агрономун, культура-техниктиг бол-гон арга-арыг меллорацизын улуг комплексин хамааржыр.

Тарылга ээлчештирилгезинг культу-раларын ээлчештирилгезин тарымыннун организастап, агротехниктиг хөмчөлгөдери комплексин ажил-дур турар. Черин үнүш-дүжүтүр тургустуу чөкө бедилеп, бугу культуруларын тургустуу, бедик дүжүтүр ап болур дээрин муурачкы ажил-агынларын дүжүтүлгөн көр-гүтүп турар.

Улуг-Хем районун ажил-агынлар-ында тарылга ээлчештирилгезин

колхозтарга 1959 болгон сөхөөт-тарга 1962 чылда чорудуп эгээрлэг кыл-дын санал турар. Илгелдэг-дээ ол ажилге чогум-биле кым-дээ кичээтэй салбайн турган болгон ил-гелдэг тарылга шөлүнү тургуулу ажилданыг кылганы хөмчөг кылдыр бар аргаларга таарышпас турган. 1965—66 чылдарда районун көдө ажил-агын эргелдизин тускай эр-темингилер колхозтарын болгон сөхөөттарын агрономары-биле ка-ды тарылга ээлчештирилгезин бүр-үн-биле хулап, шөлдерин кызыгаар-ларын болгон кызыгаар айткан демектерин көрүлгөш, оон түнел-дин эргелдиз чугаалажы көргөн.

Эртен чылдын кызымында та-рылга ээлчештирилгезинг шилчиги-ринин чаз планирын болгон «Х Улуг хураал» колхоза база «УТКА 25 чылы» сөхөөкө культуруларын ээл-чештирилгезин чаз схеманын чогат-кан болгон ажилданыг кылган. Оон соонда чазын ону кынап көргө, «Х Улуг хураал» колхоза культурулар тарылганын үзүмдиз айткан шил-чиге чурумун эка сагыл турган чо-рутканын көргөн. «УТКА 25 чылы» сөхөөкө ол талазы-биле чамдык кар-жыкчылар болгон.

Амгы үдө районун колхозтары-

нын болгон сөхөөттарыннун кол аг-рономары-биле кады бо чылдын кы-зымында Жданов аттыг болгон «Күш-ажылдын хосту» колхозтарга 1966—1967 чылдарда хулап ал-дыганын тарылга шөлүнү тургуулу-нун байдалында дүжүтүр культу-раларын ээлчештирилгезинг экин-киннерин кылган турган, тарылга ээлчештирилгезин чаз схеманын ажилданыг кылганын база анда хол-баштыр чаз планын чогатканын ко-руу турар.

Мынчанга ажаап алымын доозулган соонда, Жданов аттыг болгон «Күш-ажылдын хос-ту» колхозтарын база «УТКА 25 чылы» сөхөөтүн черинде шөлдерин айткан хувааганын кызыгаарла-рын катал тургуулу, демектерин (чагыларын) катал кадап, чурумчу-дур турар.

«Улуг-Хая» сөхөөкө тарылга ээл-чештирилгезин дугайында хынал-ды кылган, ону көдө ажил-агын эргелдизинг техниктиг чөвүлгениг чугаалажы көргөн болгон хөрүн-

нун хаттан үрелирин барымдаа-лап турган, чер тургуулу анда катал планиннун доктааткан. «Найрал» сөхөөкө база мынд хөвиринг хөм-чөлгөдери алыр.

Районун ажил-агынларыннун шөлдеринг көрүп сугула база үрел-ип турар. Ол, чижээлээр, «Х Улуг хураал» колхоза болгон «УТКА 25 чылы» сөхөөкө хамааржыр. Олар тарылга ээлчештирилгезинг кижиген тарылга шөлдеринг кы-

болгон «Найрал» сөхөөттарын кижигеш, ол чылдын чазында тө-лөвөлдиз боттарын кирген турар хөмчөлгөдери алыр чер-тургуулу агротехниктиг дүжүтүр ажилданыг кылган.

Мынчанга, районун ажил-агын-ларында тарылга ээлчештирилгезин оон долу хөмчөөл-биле ам-дээ кири-бөөн моон тодоргой-дыр. Илгелдэг-дээ, колхоз, сөхөз бурзунгө чеже тарылга ээлчештирилгезинг чурдуулар, оларын калдыг черлерге (чижээ, сугаттыг черлерге) калчаар негептеридиз дээр чергелдиз айттыр-

ларын ажил-агын бурзундиз ажил-дандыг чеже гектар чер барын, оон иштинде тарылгага, сичег кезеринге, олар-белчирге чеже оонажырыл дээрин ам-дээ кылаптыг санап тур-гаш шийттирлээр апары чугааган.

Ажилдаагы чус гектар черге хамаар-гыштыр мыйыстыг бола мал, шөп мал чеже оонажырын, бир трактор оонажыры санаарга анда чеже гек-тар чер оонажырын база көөр болгой.

Оон-биле кады ажил-агын бурзу-нуге чогум төлөвөл документ-лери, чертерини, тарылга ээл-чештирилгезин талазы-биле пер-спективтиг саналгаларын чедирген турар билдиргир. Хөрүн талазы-биле шилчелдерин ам-дээ ыла-выларыннун, үнүштеринг чөм болур элементтеринг хөрүннөдө чеже барынын, ол ышкан хөрүннөдиз агро-бугурулу бөдүлгөдери катог-рамаларын чогатканында байдал калдыгы дээрин ам-дээ хынаар алаар бис. Шөлдерин үнүш-дүжүтү-күрүн бидлериңин талазы-биле агро-техниктиг сүмелерин ам-дээ прак-тика даанып турган хынаар.

Тарылга шөлдерин тургуулу ажилданыг кылдыр, ук ажил-агыннун калдыг улаанымыннун база ба-рымдаалаар. Тарылга ээлчештирилгезин

ани шийгээдиз алырыннун үзүн үр-өү иштинде узатпас черк. Мычанга бугу культурулар чылдын-на хулап алдыганы ээлчег дугуулар тарыттыганын турарын шындыгы-биле контроль-даар. Тарылга ээлчештирилгезин калдыг аныг арга-биле өң-дө дүрген шийгээдиз ап болуура?

Маана, бир кол чүве — ажил-агылда бугу-ле агрономун ажилдаа кол сорулга — тарылга ээлчешти-рилгезин шийгээдиз алырыннун болгон ук ажил-агылга чер ажилчыннун тааржыр системаны негептеридизге кыргыткан турар болур. Илгелдэг чүве — тарылга ээлчештирилгезинг шилчигинин болгон шөлдерге культу-раларын хулап тарымында ылавылап турар. Илгелдэг чылга болгон күсүк чер андалгаларында бугу шөлдерин буруну-биле андалган турарын чедип алыр онза чугула.

Адактын сөвүдө, тарылганын шын ээлчештирилгезинг чуртуну-нын шийгээдиз алыр болгон шын-гымын-биле сандын ажил-агын-ларын дугуруулаарын болгон тааржыр эртемниң турар улуг орга-низаткы ажилдарын негээр апар. Бо бугу негелдери амьдралга боттарын тургаш, бистиги районта тарылга ээлчештирилгезинг чедик-киниг чорудар апар бис.

Е. ПРУДИНОВА,
Улуг-Хем көдө ажил-агын эргел-динг улуг чер-тургуулу.

A black and white photograph of two young boys wrestling on a wooden floor. One boy is on top, leaning over the other who is on his back. Both are smiling and appear to be having fun. The boy on top is wearing a light-colored shirt and dark shorts, while the boy on the bottom is wearing a dark shirt and dark shorts.